

ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ

Γ΄ ΤΑΞΗΣ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ Δ΄ ΤΑΞΗΣ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ 9 ΙΟΥΝΙΟΥ 2017 - ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΟ ΜΑΘΗΜΑ:

ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ

ΣΥΝΟΛΟ ΣΕΛΙΔΩΝ: ΠΕΝΤΕ (5)

Διδαγμένο κείμενο

Πλάτωνος, Πρωτογόρας 322d-323c

Οὕτω δὴ, ὦ Σώκρατες, καὶ διὰ ταῦτα οἷ τε ἄλλοι καὶ Ἀθηναῖοι, ὅταν μὲν περὶ ἀρετῆς τεκτονικῆς ἢ λόγος ἢ ἄλλης τινὸς δημιουργικῆς, ὀλίγοις οἴονται μετεῖναι συμβουλῆς, καὶ ἐάν τις ἐκτὸς ὧν τῶν ὀλίγων συμβουλευῆ, οὐκ ἀνέχονται, ὡς σὺ φῆς —εἰκότως, ὡς ἐγὼ φημι— ὅταν δὲ εἰς συμβουλήν πολιτικῆς ἀρετῆς ἴωσιν, ἣν δεῖ διὰ δικαιοσύνης πᾶσαν ἰέναι καὶ σωφροσύνης, εἰκότως ἅπαντος ἀνδρὸς ἀνέχονται, ὡς παντὶ προσῆκον ταύτης γε μετέχειν τῆς ἀρετῆς ἢ μὴ εἶναι πόλεις. Αὕτη, ὦ Σώκρατες, τούτου αἰτία.

Ἴνα δὲ μὴ οἷ ἀπατᾶσθαι ὡς τῷ ὄντι ἡγοῦνται πάντες ἄνθρωποι πάντα ἄνδρα μετέχειν δικαιοσύνης τε καὶ τῆς ἄλλης πολιτικῆς ἀρετῆς, τόδε αὖ λαβὲ τεκμήριον. Ἐν γὰρ ταῖς ἄλλαις ἀρεταῖς, ὡσπερ σὺ λέγεις, ἐάν τις φῆ ἀγαθὸς αὐλητῆς εἶναι, ἢ ἄλλην ἠντινοῦν τέχνην ἣν μὴ ἐστίν, ἢ καταγελῶσιν ἢ χαλεπαίνουσιν, καὶ οἱ οἰκεῖοι προσιόντες νουθετοῦσιν ὡς μαινόμενον· ἐν δὲ δικαιοσύνη καὶ ἐν τῇ ἄλλῃ πολιτικῇ ἀρετῇ, ἐάν τινα καὶ εἰδῶσιν ὅτι ἄδικός ἐστιν, ἐὰν οὗτος αὐτὸς καθ' αὐτοῦ τᾶληθῆ λέγη ἐναντίον πολλῶν, ὃ ἐκεῖ σωφροσύνην ἡγοῦντο εἶναι, τᾶληθῆ λέγειν, ἐνταῦθα μανίαν, καὶ φασιν πάντας δεῖν φάναι εἶναι δικαίους, ἐάντε ὧσιν ἐάντε μή, ἢ μαίνεσθαι τὸν μὴ προσποιούμενον [δικαιοσύνην]· ὡς ἀναγκαῖον οὐδένα ὄντιν' οὐχὶ ἀμῶς γέ πως μετέχειν αὐτῆς, ἢ μὴ εἶναι ἐν ἀνθρώποις.

A1. Από το παραπάνω κείμενο να γράψετε στο τετράδιό σας τη μετάφραση του αποσπάσματος: «Ἐν γὰρ ταῖς ἄλλαις ἀρεταῖς...ἢ μὴ εἶναι ἐν ἀνθρώποις».

Μονάδες 10

B1. Με βάση ποια αποδεικτικά στοιχεία ο Πρωταγόρας προσπαθεί στη β΄ παράγραφο του διδαγμένου κειμένου να θεμελιώσει τη θέση του ότι «ἡγοῦνται πάντες ἄνθρωποι πάντα ἄνδρα μετέχειν δικαιοσύνης τε καὶ τῆς ἄλλης πολιτικῆς ἀρετῆς».

Μονάδες 10

B2. «ἐν δὲ δικαιοσύνῃ...ἐνταῦθα μανίαν»: Γιατί θεωρείται «τρελός», κατά τον Πρωταγόρα, όποιος δέχεται ότι δεν κατέχει τη δικαιοσύνη και την άλλη πολιτική αρετή;

Μονάδες 10

B3. Αφού μελετήσετε το απόσπασμα «Οὕτω δὴ, ὃ Σώκρατες, καὶ διὰ ταῦτα...τούτου αἰτία» και το παρακάτω μεταφρασμένο κείμενο, να απαντήσετε στο ερώτημα: πώς συσχετίζει την πολιτική αρετή ο Πρωταγόρας και πώς ο Σωκράτης με τις αντιλήψεις και τη συμπεριφορά των Αθηναίων στον δημόσιο βίο τους;

Μεταφρασμένο κείμενο

Πλάτωνος, Πρωταγόρας 319b-d

Εγώ [δηλ. ο Σωκράτης] λοιπόν θεωρώ, όπως και οι άλλοι Έλληνες, πως οι Αθηναίοι είναι σοφοί. Και βλέπω ότι, όποτε συγκεντρωνόμαστε στην εκκλησία του δήμου, όταν η πόλη πρόκειται να εκτελέσει κάποιο έργο οικοδομικό, καλούμε τους οικοδόμους ως συμβούλους στην οικοδομία, κι όταν πάλι πρόκειται για ναυπηγικό έργο, καλούμε τους ναυπηγούς, και με τον ίδιο τρόπο πράττουμε όταν πρόκειται για όλα τα αντίστοιχα έργα, για όσα δηλαδή θεωρείται πως είναι διδακτά και μπορεί κάποιος να τα μάθει με κατάλληλα μαθήματα. Εάν επιχειρήσει δε κάποιος άλλος να δώσει τη συμβουλή του στον δήμο, κάποιος που οι άνθρωποι δεν τον θεωρούν τεχνίτη σχετικό, η συνέλευση δεν τον αποδέχεται, ακόμα κι αν είναι και ωραίος και πλούσιος και από μεγάλη οικογένεια. Αντίθετα τον κοροϊδεύουν και του φωνάζουν, μέχρι αυτός που τόλμησε να μιλήσει να φύγει μόνος του τρομοκρατημένος ή μέχρι να τον σύρουν οι τοξότες και να τον βγάλουν σηκωτό, με διαταγή των πρυτάνεων. Για τα θέματα λοιπόν που θεωρούν [οι Αθηναίοι] ότι εξαρτώνται από κάποια συγκεκριμένη τεχνογνωσία, έτσι ενεργούν. Όταν όμως πρέπει να αποφασιστεί κάποιο ζήτημα που

αφορά τη διοίκηση της πόλεως, σηκώνεται και δίνει τις συμβουλές του γι' αυτό εξίσου και ο οικοδόμος και ο σιδεράς και ο έμπορος ή ο ναυτικός και ο πλούσιος και ο φτωχός και αυτός που είναι από μεγάλο γένος και αυτός που δεν είναι από κάποια γενιά σπουδαία. Και κανένας δεν τους ψέγει γι' αυτό, όπως τους προηγούμενους: γιατί εσύ, χωρίς να έχεις διδαχθεί από πουθενά αυτό το πράγμα και χωρίς να έχεις δάσκαλο σ' αυτό το θέμα, θέλεις τώρα να δώσεις και συμβουλές. Άρα, είναι προφανές πως δεν θεωρούν ότι το πράγμα αυτό είναι κάτι που διδάσκεται.

Μονάδες 10

B4. Να γράψετε στο τετράδιό σας, δίπλα στο γράμμα που αντιστοιχεί σε καθεμία από τις παρακάτω θέσεις, τη λέξη **Σωστό**, αν είναι σωστή, ή τη λέξη **Λάθος**, αν είναι λανθασμένη:

- α. Τόσο οι σοφιστές όσο και ο Σωκράτης αμφισβητούν τις παραδοσιακές ιδέες της εποχής τους.
- β. Στον διάλογο «Πρωταγόρας» ο Σωκράτης δείχνει να σέβεται περισσότερο τον σοφιστή Πρωταγόρα από τον Γοργία.
- γ. Ο Σωκράτης δημιουργούσε αντιφατικά αισθήματα στους συμπολίτες του.
- δ. Από τον διάλογο «Πρωταγόρας» δεν μπορούμε να συναγάγουμε με ακρίβεια ποια είναι η πλατωνική αντίληψη για την αρετή.
- ε. Η σωκρατική επαγωγική μέθοδος είναι μια μετάβαση από το καθολικό και γενικό στο εμπειρικό και μερικό.

Μονάδες 10

B5.α. Να αντιστοιχίσετε στο τετράδιό σας τις αρχαίες ελληνικές λέξεις της στήλης Α με τις ετυμολογικά συγγενείς νεοελληνικές λέξεις της στήλης Β.

Στήλη Α	Στήλη Β
ἴωσιν	έξη
δεῖ	συνείδηση
ἀνέχονται	ένδεια
εἰδῶσιν	εισιτήριο

(μονάδες 4)

B5.β. Για καθεμία από τις τρεις παρακάτω υπογραμμισμένες λέξεις να γράψετε μία πρόταση στα νέα ελληνικά, όπου η ίδια λέξη (σε οποιαδήποτε πτώση, αριθμό ή γένος) θα χρησιμοποιείται με διαφορετική σημασία από αυτήν που έχει στο αρχαίο κείμενο:

«ὅταν μὲν περὶ ἀρετῆς τεκτονικῆς ἢ λόγος ἢ ἄλλης τινὸς δημιουργικῆς, ὀλίγοις οἴονται μετεῖναι συμβουλῆς»

(μονάδες 6)

Μονάδες 10

Αδίδακτο κείμενο

Ισοκράτους, Φίλιππος, 26-27 (έκδ. Teubner)

Στο κείμενο που ακολουθεί γίνεται αναφορά στο πότε ο ρητορικός λόγος χάνει την αποτελεσματικότητά του.

Ἐπειδὴν γὰρ ὁ λόγος ἀποστερηθῆ τῆς τε δόξης τῆς τοῦ λέγοντος καὶ τῆς φωνῆς καὶ τῶν μεταβολῶν τῶν ἐν ταῖς ῥητορείαις γιγνομένων, ἔτι δὲ τῶν καιρῶν καὶ τῆς σπουδῆς τῆς περὶ τὴν προᾶξιν, καὶ μηδὲν ἢ τὸ συναγωνιζόμενον καὶ συμπεῖθον, ἀλλὰ τῶν μὲν προειρημένων ἀπάντων ἔρημος γένηται καὶ γυμνός, ἀναγιγνώσκη δέ τις αὐτὸν ἀπιθάνως καὶ μηδὲν ἢθος ἐνσημαινόμενος ἀλλ' ὥσπερ ἀπαριθμῶν, εἰκότως, οἶμαι, φαῦλος εἶναι δοκεῖ τοῖς ἀκούουσιν. Ἄπερ καὶ τὸν νῦν ἐπιδεικνύμενον μάλιστ' ἂν βλάβειε καὶ φαυλότερον φαίνεσθαι ποιήσειεν.

Γ1. Να γράψετε στο τετράδιό σας τη μετάφραση του κειμένου.

Μονάδες 20

Γ2.α. Να γράψετε στο τετράδιό σας τον τύπο που ζητείται για καθεμία από τις παρακάτω λέξεις:

ἀναγιγνώσκη : το δεύτερο πρόσωπο ενικού αριθμού προστακτικής αορίστου β΄

ἀπαριθμῶν : το τρίτο πρόσωπο πληθυντικού αριθμού ευκτικής ενεστώτα

τοῖς ἀκούουσιν : το απαρέμφατο μέλλοντα

μάλιστ' : τον θετικό βαθμό
φαίνεσθαι : το δεύτερο πρόσωπο πληθυντικού αριθμού υποτακτικής παθητικού αορίστου β΄

(μονάδες 5)

Γ2.β. «**τῶν μὲν προειρημένων πάντων ἔρημος γένηται**»: Να μεταφέρετε όλους τους κλιτούς τύπους της πρότασης στον άλλον αριθμό.

(μονάδες 5)

Μονάδες 10

Γ3.α. Να γίνει πλήρης συντακτική αναγνώριση των παρακάτω τύπων: **τῶν μεταβολῶν, τῶν προειρημένων, γυμνός, εἰκότως, τοῖς ἀκούουσιν.**

(μονάδες 5)

Γ3.β. «**Ἄπερ καὶ τὸν [...] ἐπιδεικνύμενον μάλιστ' ἂν βλάψειε καὶ φαυλότερον φαίνεσθαι ποιήσειεν**»: Να αναγνωρίσετε το είδος της πρώτης πρότασης (μονάδα 1) και να κάνετε συντακτική αναγνώριση των υπογραμμισμένων όρων (μονάδες 4).

(μονάδες 5)

Μονάδες 10

ΟΔΗΓΙΕΣ (για τους εξεταζομένους)

1. Στο εξώφυλλο να γράψετε το εξεταζόμενο μάθημα. Στο εσώφυλλο πάνω-πάνω να συμπληρώσετε τα ατομικά σας στοιχεία. Στην αρχή των απαντήσεών σας να γράψετε πάνω-πάνω την ημερομηνία και το εξεταζόμενο μάθημα. Να μην αντιγράψετε τα θέματα στο τετράδιο και να μη γράψετε πουθενά στις απαντήσεις σας το όνομά σας.
2. Να γράψετε το ονοματεπώνυμό σας στο πάνω μέρος των φωτοαντιγράφων, αμέσως μόλις σας παραδοθούν. Τυχόν σημειώσεις σας πάνω στα θέματα δεν θα βαθμολογηθούν σε καμία περίπτωση. Κατά την αποχώρησή σας, να παραδώσετε μαζί με το τετράδιο και τα φωτοαντίγραφα.
3. Να απαντήσετε στο τετράδιό σας σε όλα τα θέματα μόνο με μπλε ή μόνο με μαύρο στυλό με μελάνι που δεν σβήνει.
4. Κάθε απάντηση τεκμηριωμένη είναι αποδεκτή.
5. Διάρκεια εξέτασης: τρεις (3) ώρες μετά τη διανομή των φωτοαντιγράφων.
6. Χρόνος δυνατής αποχώρησης: 10.00 π.μ.

ΣΑΣ ΕΥΧΟΜΑΣΤΕ ΚΑΛΗ ΕΠΙΤΥΧΙΑ

ΤΕΛΟΣ ΜΗΝΥΜΑΤΟΣ

ΤΕΛΟΣ 5ΗΣ ΑΠΟ 5 ΣΕΛΙΔΕΣ

ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ

Γ' ΤΑΞΗΣ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ Δ' ΤΑΞΗΣ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ
ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ 09.06.2017 –

ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΟ ΜΑΘΗΜΑ: ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

Α. Διδαγμένο κείμενο

Α1. Μετάφραση

Στις άλλες δηλαδή ικανότητες, όπως λες εσύ, αν κάποιος ισχυρίζεται ότι είναι ικανός αυλητής ή (ικανός) σε οποιαδήποτε άλλη τέχνη, στην οποία όμως δεν είναι, τον περιγελούν ή θυμώνουν μαζί του, και οι συγγενείς του τον πλησιάζουν και τον συμβουλεύουν σαν να είναι τρελός· στη δικαιοσύνη όμως και στις άλλες πολιτικές αρετές, κι αν ακόμη ξέρουν για κάποιον ότι είναι άδικος, αν αυτός ο ίδιος λέει την αλήθεια εναντίον του εαυτού του μπροστά σε πολλούς άλλους, εκείνο το οποίο θεωρούσαν στην πρώτη περίπτωση (:στις άλλες ικανότητες) πως είναι σωφροσύνη, να λέει δηλαδή κάποιος την αλήθεια, στη δεύτερη περίπτωση (:στη δικαιοσύνη και στις άλλες πολιτικές αρετές) το θεωρούν τρέλα και ισχυρίζονται ότι πρέπει όλοι να λένε ότι είναι δίκαιοι, είτε είναι είτε όχι, ειδικά λένε ότι είναι τρελός αυτός που δεν προσποιείται ότι είναι δίκαιος· γιατί είναι ανάγκη ο καθένας, χωρίς εξαίρεση, να συμμετέχει οπωσδήποτε σ' αυτήν ή, αλλιώς, να μην έχει θέση ανάμεσα στους ανθρώπους.

Β1. Συλλογισμός του Πρωταγόρα για τη συμμετοχή όλων των ανθρώπων στην πολιτική αρετή: Λίγοι μόνο άνθρωποι κατέχουν μια τέχνη, γι' αυτό και δεν ανέχονται να λέει κάποιος ότι είναι καλός σ' ένα τομέα τεχνικής δεξιότητας, ενώ στην πραγματικότητα δεν είναι. Αντίθετα όλοι πιστεύουν πως κάθε άνθρωπος **πρέπει** να διαθέτει ως ένα βαθμό τη δικαιοσύνη και την υπόλοιπη πολιτική αρετή. Κάθε άνθρωπος **πρέπει** να υποστηρίζει ότι είναι δίκαιος, είτε είναι είτε όχι, διαφορετικά θεωρείται

τρελός => όλοι οι άνθρωποι θεωρούν ότι κάθε άνθρωπος έχει μερίδιο στην πολιτική αρετή. Συστατικά της η δικαιοσύνη και η οσιότητα, ενώ αντίθετά της η αδικία και η ασέβεια.

Για την ισχυροποίηση της θέσης του ο σοφιστής χρησιμοποιεί στο 1^ο επιχείρημα τον εξής συλλογισμό: α) Κανένας δε θεωρείται υπεύθυνος για τα ελαττώματα εκείνα που προέρχονται από τη φύση ή την τύχη. Γι' αυτό οι συνάνθρωποι του ούτε τον συμβουλεύουν αλλά ούτε τον τιμωρούν. β) Αντίθετα ο καθένας θεωρείται υπεύθυνος για την αδικία που διαπράττει, επειδή αδιαφόρησε να διδαχθεί την πολιτική αρετή => η δικαιοσύνη, το αντίθετο της αδικίας, μπορεί να την αποκτήσει ο άνθρωπος => η πολιτική αρετή δεν υπάρχει στον άνθρωπο ούτε φύσει ούτε από αυτομάτου, αλλά διδακτόν εστι και εξ επιμελείας παραγίνεται.

Παράλληλα υπάρχει η εξής αντίφαση: Από τη μια υποστηρίζεται η καθολικότητα της πολιτικής αρετής και από την άλλη ότι αυτή διδάσκεται. Γιατί να διδάσκεται όμως, όταν την κατέχουν όλοι; Ταυτόχρονα ο Πρωταγόρας χρησιμοποιεί το σόφισμα γνωστό ως λήψις του αιτουμένου, πράγμα που σημαίνει ότι η προκειμένη χρησιμοποιείται και ως συμπέρασμα. Μ' άλλα λόγια δεν μπορούμε να καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι η πολιτική αρετή διδάσκεται, επειδή οι άνθρωποι τη διδάσκουν.

Αξιολόγηση επιχειρήματος: Το επιχείρημα του Πρωταγόρα είναι εμπειρικό (τεκμήριον), καθώς αντλεί στοιχεία από την καθημερινή εμπειρία, τις κοινές αντιλήψεις/δοξασίες. Δεν έχει όμως εγκυρότητα, καθώς οι προκειμένες, που περιέχουν το πρέπει και το αναγκαστικά, δεν οδηγούν σε βέβαιο συμπέρασμα. Το επιχείρημα πατά περισσότερο στη δεοντολογία και λιγότερο στον ορθολογισμό.

Ο Πρωταγόρας παράλληλα εμφανίζεται ως σπουδαίος ηθογράφος, αφού εμφανίζει τους ανθρώπους να ενδιαφέρονται για τον τύπο και όχι για την ουσία, για το «φαινεσθαι» και όχι για το «είναι». Οι άνθρωποι αντιμετωπίζουν χλευαστικά με οργή και ειρωνεία, όσους εμφανίζονται ως γνώστες τεχνικών δεξιοτήτων, ενώ στην πραγματικότητα δεν είναι. Στην Αθήνα όταν κάποιος πει ότι είναι στερημένος ηθικών αρετών το βλέπουν

σαν τρελό και δεν τον πιστεύουν, γιατί έχουν την πεποίθηση ότι οι ηθικές αρετές υπάρχουν σε όλους. Σχετικά μπορούν να επισημανθούν τα εξής:

1. Οι τεχνικές γνώσεις δεν αρκούν για να επιλύσουν τα κοινωνικά προβλήματα στην περίπτωση αυτή συνειδητοποιούνται οι ηθικές αξίες- η αιδώς και η δίκη- που αναλαμβάνουν να ρυθμίσουν τα προβλήματα αυτά.

2. Η Δικαιοσύνη και η σωφροσύνη δόθηκαν στον άνθρωπο ως πρότυπα για να κατακτηθούν με τη λογική και το προσωπικό αγώνα· όταν οι άνθρωποι κατανοήσουν την αξία τους και τα πραγματώσουν, τότε και η οργάνωση της πόλης θα στηρίζεται σε αυτές.

3. Η τήρηση των γραπτών και άγραφων νόμων που διέπει τις σχέσεις των πολιτών μεταξύ τους και με την πολιτεία, εδραιώνει την αμοιβαία εμπιστοσύνη και εξασφαλίζει την κοινωνική ισορροπία και πρόοδο.

4. Η Δικαιοσύνη και η αιδώς μπορούν να καρποφορήσουν μόνο μέσα στα πλαίσια δημοκρατικών κοινωνιών. Για να τηρεί κανείς τους κανόνες δικαίου και να φοβάται τη ντροπή προϋποθέτει σεβασμό των συνανθρώπων του και υπολογισμό της γνώμης τους, η οποία αποκτά βαρύτητα μόνο σε δημοκρατικά καθεστάτα.

5. Με όσα λέει ο Πρωταγόρας επιδοκιμάζει την αθηναϊκή Δημοκρατία που στηρίζεται στις ευσυνείδητη πειθαρχία των μελών της, στους νόμους και όχι στο πειθαναγκασμό και τη βία των τυραννικών καθεστώτων (Περικλής Κεφ. 37)

6. Σε αντίθεση με την απαισιοδοξία του Ησιόδου, ο Πρωταγόρας αντιμετωπίζει με αισιοδοξία την εξέλιξη των ανθρώπινων κοινωνιών. Τονίζει πως στον άνθρωπο υπάρχουν φυσικές καταβολές, θεία δώρα, που αν καλλιεργηθούν σωστά τον οδηγούν σε αρμονική κοινωνική συμβίωση και πρόοδο.

7. Η έβδομη αυτή διήγηση με τα μυθικά σύμβολα και την ποιητική γλώσσα περιέχει την πρώτη φιλοσοφία του Πολιτισμού και αποτελεί θεμέλιο πολλών μετέπειτα φιλοσοφικών και πολιτικών συστημάτων.

Ο Πρωταγόρας αντλεί τα επιχειρήματά του από την καθημερινή ζωή των Αθηναίων, για να γίνει εύκολα πιστευτός (αφού όλοι γνωρίζουν την καθημερινή ζωή στην Αθήνα).

B2. Ο Πρωταγόρας, βλέποντας με ρεαλισμό την κοινωνική πραγματικότητα, περιβάλλει με το φιλοσοφικό μανδύα την άποψη του κόσμου ως προς τον άδικο: το να ομολογεί αυτός δημόσια την αλήθεια, ότι δηλαδή είναι άδικος, θεωρείται παραφροσύνη (επειδή αυτό αμαυρώνει

την κοινωνική του εικόνα και ενδέχεται να του δημιουργήσει προβλήματα με τη δικαιοσύνη). Ολοι λοιπόν γενικά ισχυρίζονταν ότι κάθε άνθρωπος πρέπει να επιμένει ότι είναι δίκαιος -είτε είναι δίκαιος είτε δεν είναι. Αν δηλαδή δεν είναι, πρέπει να προσποιείται ότι είναι. Και αν δεν τηρεί αυτή την αρχή, θεωρείται τρελός.

Η συνύπαρξη των ανθρώπων είναι αδιανόητη αν δεν διαθέτουν όλοι την πολιτική αρετή. Γι' αυτό, αν κάποιος στερείται τη σωφροσύνη ή τη δικαιοσύνη, την αρετή του πολίτη γενικά, πρέπει να υποκρίνεται ότι τις κατέχει. Η υποκρισία παρατηρεί ο Taylor είναι ο φόρος που η κακία οφείλει στην αρετή.

- Το τεκμήριον του Πρωταγόρα δίνεται παρακάτω σε διαγραμματική μορφή για να γίνει πιο εύκολα κατανοητό (συμπληρώνεται με μία δύο φράσεις που δεν υπάρχουν στο αρχαίο κείμενο, αλλά απορρέουν από αυτό):

α. Στις τέχνες: έστω ότι κάποιος δεν είναι καλός αυλητής.

Αν πει το αντίθετο, ότι είναι καλός αυλητής, είναι τρελός.

Αν πει την αλήθεια, ότι δεν είναι καλός, είναι μυαλωμένος.

β. Στην αρετή (στη δικαιοσύνη) έστω ότι κάποιος δεν είναι δίκαιος.

Αν πει το αντίθετο, ότι είναι δίκαιος, είναι μυαλωμένος

(έπειδή πάντας δεῖν φάναι εἶναι δικαίους).

Αν πει την αλήθεια, ότι δεν είναι δίκαιος, είναι τρελός

(έπειδή πάντας δεῖν φάναι εἶναι δικαίους).

Και επιπλέον.

Αν παριστάνει το δίκαιο, είναι μυαλωμένος

(έπειδή ἀναγκαῖον οὐδένα ὄντιν' οὐχί μετέχειν αὐτης).

Αν δεν παριστάνει το δίκαιο, είναι τρελός.

(έπειδή ἀναγκαῖον οὐδένα ὄντιν' οὐχί μετέχειν αὐτης).

Συμπέρασμα.

Όλα τα παραπάνω αποδεικνύουν ότι: ἡγούονται πάντες ἄνθρωποι πάντα ἄνδρα μετέχειν δικαιοσύνης καί της ἄλλης πολιτικῆς αρετῆς.

Η συλλογιστική πορεία του Πρωταγόρα.

- Ο Πρωταγόρας ξεκινά τη συλλογιστική του πορεία με την αποδεικτέα θέση (που θα πρέπει να νοηθεί και ως συμπέρασμα): ἡγούονται πάντες ἄνθρωποι πάντα ἄνδρα μετέχειν δικαιοσύνης τε καί της ἄλλης πολιτικῆς ἀρετῆς, ενώ τη θέση του αυτή θα τη στηρίξουν ουσιαστικά δύο φράσεις: α) πάντες δεῖν φάναι εἶναι δικαίους και β) ἀναγκαῖον οὐδένα ὄντινα οὐχί ἄμως γέ πως μετέχειν αὐτῆς (δηλαδή της πολιτικῆς αρετῆς).

Ο συλλογισμός.

Αν αφαιρέσουμε τα παραδείγματα και κρατήσουμε μόνο τις καθαρές αποδεικτικές σκέψεις του Πρωταγόρα, θα προσέξουμε ότι η αποδεικτέα θέση στηρίζεται με δύο αιτιολογήσεις.

Ο Πρωταγόρας εισδύει στη νοοτροπία του κόσμου και παρατηρεί ότι τους ανθρώπους δεν τους ενδιαφέρει τόσο η δεοντολογία ως προς τη συμπεριφορά τους, όσο το συμφέρον τους (όχι τι πρέπει να κάνουν, αλλά το τι τους συμφέρει να κάνουν)· ούτε η πραγματική τους εικόνα, ως εικόνα που θα δείξουν στους άλλους για τον εαυτό τους.

Η απόκρυψη της αδικίας και η προσποίηση δικαιοσύνης θα μπορούσαν να εκληφθούν ως προσπάθεια να μην απομακρύνονται οι άνθρωποι από τη δικαιοσύνη, έστω και με αυτό τον τρόπο. Όμως αυτή η ερμηνεία μάλλον εξιδανικεύει την άποψη των ανθρώπων γι' αυτή την προσποίηση.

Η ομολογία ή η απόκρυψη της αδικίας και η προσποίηση της δικαιοσύνης εξετάζεται εδώ από την πλευρά της γνώμης του κόσμου· διαφορετική θα ήταν η εκτίμηση και η θεώρηση του πράγματος, αν εξετάζοταν από την πλευρά της ηθικής δεοντολογίας ή της λειτουργίας των κοινωνικών θεσμών.

Παρατηρούμε ότι ο Πρωταγόρας σε όλη την ανάλυση της άποψης για την καθολικότητα της αρετής, καθώς προσπαθεί να αποδείξει ότι την αρετή την έχουν όλοι, καταλήγει στο ότι **πρέπει να την έχουν όλοι, είναι ανάγκη να την έχουν όλοι**. Μάλιστα εδώ ξεφεύγει ακόμα πιο πολύ: **πρέπει να δείχνουν ότι την έχουν όλοι**. Το ύφος του λοιπόν δεν είναι αποφαντικό, όπως θα ταίριαζε στο στοχαστικό λόγο, αλλά δεοντολογικό.

B3. Παραπάνω ο Σωκράτης αναφέρει ένα συγκεκριμένο τρόπο συμπεριφοράς των Αθηναίων στην Εκκλησία του Δήμου: επειδή είναι λίγοι οι αρμόδιοι να δώσουν συμβουλές για θέματα σχετικά με τις διάφορες τέχνες, οι Αθηναίοι δε δέχονται τις συμβουλές των άλλων, που δεν είναι ειδικοί και τους αποδοκιμάζουν όμως, αν πρόκειται για ζητήματα σχετικά με πολιτικά θέματα, μπορεί να μιλήσει οποιοσδήποτε, γιατί όλοι θεωρούνται αρμόδιοι. Ο Σωκράτης είχε αναφέρει το παράδειγμα, για να δείξει ότι την πολιτική αυτή την έχουν όλοι και επομένως δεν διδάσκεται.

- Ο Πρωταγόρας, αφού ανασκεύασε το 1^ο επιχείρημα του Σωκράτη και απέδειξε, ικανοποιητικά για τον ίδιο, πως η αρετή διδάσκεται,

του φιλοσόφου, ο οποίος υποστήριξε πως οι άριστοι πολιτικοί άνδρες (όπως ο Περικλής) δεν μπορούν να μεταδώσουν τη σοφία τους στα παιδιά τους. Μετά από το μύθο ο σοφιστής θα χρησιμοποιήσει το λόγο, θα κάνει χρήση λογικών επιχειρημάτων μέσα από μια διάλεξη. Και οι δύο μέθοδοι κρίνονται αναποτελεσματικές καθώς ο μύθος δεν έχει αποδεικτική, αλλά μόνο παραδειγματική αξία, ενώ η διάλεξη θεωρείται μέθοδος πειθούς και όχι κατάκτησης της αλήθειας.

- Ο Πρωταγόρας με τη μέθοδο των ρητορικών ερωτημάτων υποστηρίζει ότι το σημαντικότερο πράγμα το οποίο πρέπει να υπάρχει σε μια πόλη είναι η πολιτική αρετή, διότι αυτή εξασφαλίζει την ύπαρξη της πόλης. Επομένως αυτή μόνο πρέπει να οδηγεί τις πράξεις των ανθρώπων. Οποιος τώρα δε μετέχει στην πολιτική αρετή, είναι δηλ. άδικος ή ασεβής, τότε πρέπει να διδάσκεται και να τιμωρείται προκειμένου να βελτιωθεί. Αν όμως δε μπορεί μετά τη διδασκαλία και την τιμωρία να μετάσχει στην πολιτική αρετή, τότε να εκδιώκεται από την πόλη του ή να θανατώνεται ή να δημεύεται η περιουσία του. Όλα αυτά οδηγούν στην καταστροφή του οίκου. Θα ήταν λοιπόν τουλάχιστον περίεργο το να μη διδάσκουν οι αγαθοί άνδρες την πολιτική αρετή στα παιδιά τους, πράγμα το οποίο εξασφαλίζει την επιβίωση του οίκου τους.
- Ο συλλογισμός του Πρωταγόρα κινείται «εκ του ελάσσονος προς το μείζον», από το μικρότερο και λιγότερο προς το μεγαλύτερο και πιο σημαντικό: διδασκαλία-τιμωρία, εκδίωξη από την πόλη-θανάτωση. Ταυτόχρονα ο σοφιστής ξεκινά την υπόθεσή του αξιωματικά, ότι δηλαδή η αρετή είναι κοινή στη πόλη χωρίς όμως να την τεκμηριώνει. Ταυτόχρονα το εύρος της υπόθεσης, επτά διαδοχικές υποθετικές προτάσεις, μειώνει την αποδεικτική δύναμη του επιχειρήματος. Η αποδεικτική διαδικασία έχει έντονο δεοντολογικό χαρακτήρα με τη συνεχή χρήση του πρέπει. Το λογικό λάθος που γίνεται είναι ο αυθαίρετος συσχετισμός ανάμεσα στο πρέπει και το είναι. Αυτό που ευχόμαστε να γίνει δεν σημαίνει ότι γίνεται στην πραγματικότητα. Επίσης το συμπέρασμα ότι οι αγαθοί άνδρες

διδάσκουν στα παιδιά τους την αρετή, είναι αυθαίρετο, αφού δεν προκύπτει μέσα από μια σειρά λογικών προτάσεων.

- Το επιχείρημα αυτό του σοφιστή είναι το πιο ανίσχυρο και μη πειστικό, λόγω του λεγόμενου σοφίσματος της λήψης του ζητουμένου· έτσι ονομάζεται το σόφισμα, όταν ένα επιχείρημα αντιβαίνει στον ορθό λόγο, επειδή προσπαθεί ν' αποδείξει απόφαση με προτάσεις που έχουν οι ίδιες ανάγκη να αποδειχθούν. Κι εδώ, το επιχείρημα («οι αγαθοί άνδρες, ενώ μορφώνουν...τι περίεργα πλάσματα είναι αυτοί οι αγαθοί άνδρες!», σελ.89) πρέπει να αποδειχθεί το ίδιο και δεν μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως προκείμενη για να καταλήξουμε σ'ένα ορθό και έγκυρο συμπέρασμα.

Ο Πρωταγόρας εκφράζει μια αντιτεχνοκρατική αντίληψη για την πολιτική, επιδοκιμάζει το αθηναϊκό πολίτευμα και ιδίως το δικαίωμα της ισηγορίας με τα ακόλουθα:

- Το ότι οι Αθηναίοι (κι άλλοι) έχουν όλη την πολιτική αρετή δεν σημαίνει ότι αυτή δεν είναι διδακτή (όπως ισχυρίζεται ο Σωκράτης) αλλά ότι είναι αναγκαίο να την έχουν όλοι έτσι κι αλλιώς, γιατί αυτό αποτελεί την πρωταρχική προϋπόθεση για την ύπαρξη πόλης (αν δεν την είχαν όλοι, δε θα υπήρχαν πόλεις) όπως ισχυρίζεται ο Πρωταγόρας.
- Ο Πρωταγόρας με την αναφορά και την ερμηνεία του μύθου, μόνο δέχεται και αιτιολογεί την καθολικότητα και την αναγκαιότητα της πολιτικής αρετής, όμως δεν αποδεικνύει ακόμη ότι αυτή είναι διδακτή.
- Η πολιτική αρετή δόθηκε στον άνθρωπο αργότερα αφού είχε αρχίσει η πολιτισμική του πορεία, και όχι ταυτόχρονα με τη δημιουργία του επομένως δεν είναι έμφυτη και αυτό ίσως υποδηλώνει ότι είναι διδακτή.

B4.

A → Σωστό

B → Λάθος

Γ → Σωστό

Δ → Σωστό

E → Λάθος

B5α.

ἴωσιν → εισιτήριο

δεῖ → ἔνδεια

ἀνέχονται → ἔξη

εἰδῶσιν → συνείδηση

B5β.

ἀρετῆς → Η λακωνικότητα αποτελεί ἀρετὴ του λόγου.

λόγος → Ο φόβος τρομοκρατικής επίθεσης ήταν ο λόγος για τα δρακόντεια μέτρα ασφαλείας στο αεροδρόμιο.

δημιουργικῆς → Η ζωγραφική είναι σημαντικό κομμάτι της δημιουργικῆς απασχόλησης των νηπίων.

Β. Αδίδακτο κείμενο

Γ1. Μετάφραση

Γιατί, όταν ο λόγος στερηθεί και τη φήμη του ομιλητή και τη φωνή του και τις ρητορικές αποχρώσεις, και επιπλέον την επικαιρότητα και την ανάγκη γρήγορα να γίνει η πράξη, και δεν υπάρχει τίποτε που τον ενισχύει και τον κάνει αξιόπιστο, αλλά (όταν) από τη μια γίνεται έρημος και γυμνός από όλα ανεξαιρέτως όσα έχουν ειπωθεί προηγουμένως, ενώ από την άλλη τον διαβάζει κάποιος χωρίς πειστικότητα και χωρίς να επισημαίνεται το ήθος (του ρήτορα), ακριβώς σαν να κάνει απαρίθμηση, εύλογα, νομίζω, φαίνεται ότι είναι ασήμαντος σε όσους τον ακούν. Αυτά ακριβώς θα μπορούσαν να βλάψουν και τον τωρινό εκφωνημένο (λόγο) και να τον κάνουν να φαίνεται χειρότερος.

Γ2.α.

ἀναγιγνώσκη → ἀνάγνωθι

ἀπαριθμῶν → ἀπαριθμοῖεν

τοῖς ἀκούουσιν → ἀκούσεσθαι

μάλιστα' → μάλα

φαίνεσθαι → φανῆτε

Γ2β.

τοῦ (μέν) προειρημένου ἅπαντος ἔρημοι γένωνται

Γ3α.

τῶν μεταβολῶν → αντικείμενο του ρήματος «ἀποστερηθῆ».

τῶν προειρημένων → επιθετική μετοχή, γενική αντικειμενική στο επίθετο «ἔρημος».

γυμνός → κατηγορούμενο στο εννοούμενο υποκείμενο «ὁ λόγος» του συνδετικού ρήματος «γένηται».

εικότως → επιρρηματικός προσδιορισμός του τρόπου στο «δοκεῖ».

τοῖς ἀκούουσιν → επιθετική μετοχή, ως δοτική προσωπική του κρίνοντος προσώπου στο ρήμα «δοκεῖ».

Γ3β.

- Είναι κύρια πρόταση κρίσεως (εκφέρεται με δυνητική ευκτική), εισάγεται με την αναφορική αντωνυμία «Ἄπερ» (ισοδυναμεί με δεικτική στην περίπτωση αυτή). Δεν εισάγεται αναφορική πρόταση, γιατί βρίσκεται αμέσως μετά από τελεία (ισχυρό σημείο στίξης). [αναφέρεται σε ὅρους της προηγούμενης περιόδου και η πρόταση στην οποία βρίσκεται συνδέεται παρατακτικά (καί) με την άλλη πρόταση της προηγούμενης περιόδου επομένως και οι δύο πρόπει να είναι κύριες].
- Ἄπερ → υποκείμενο στο ρήμα «ἂν βλάψει», αττική σύνταξη.
- τὸν νῦν ἐπιδεικνύμενον → επιθετική μετοχή ως αντικείμενο του ρήματος «ἂν βλάψει»
- Φαυλότερον → κατηγορούμενο, μέσω του συνδετικού τύπου «φαίνεσθαι» στο υποκείμενο «τὸν ἐπιδεικνύμενον»
- Φαίνεσθαι → τελικό απαρέμφατο, ως ἔμμεσο αντικείμενο στο ρήμα «ποιήσειεν».